

CIA NA STUPU SRAMA

Russell, Richard L. (2007.) *Sharpening Strategic Intelligence: Why The CIA Gets It Wrong And What Needs To Be Done To Get It Right*. New York: Cambridge University Press.

Knjiga *Sharpening Strategic Intelligence: Why The CIA Gets It Wrong And What Needs To Be Done To Get It Right* sadrži 214 stranica. Knjiga ima sedam temeljnih dijelova i to:

1. *Strategic Intelligence and American Statecraft* ("Strateško obavještajno djelovanje i američko državnštvo"), str. 1-28;
2. *Debunking Cold War Myths* ("Raskrinkavanje hladnoratovskih mitova"), str. 29-52;
3. *Stumbling after the Cold War* ("Posthladnoratovsko spoticanje"), str. 53-68;
4. *Blundering in the "War on Terrorism"* ("Posrnuće u rat protiv terorizma"), str. 69-94;
5. *Spies Who Do Not Deliver* ("Nezadovoljavajući rad obavještajnih časnika"), str. 95-118;
6. *Analysts Who Are Not Experts* ("Nestručni analitičari"), str. 119-148;
7. *Facing Future Strategic Intelligence Challenges* ("Suočavanje strateškog obavještajnog djelovanja s budućim izazovima"), str. 149-170.

Knjiga također sadrži dio pod naslovom Zahvale (str. ix-xii), Bilješke (str. 171-192), popis izabrane literature (str. 193-202) te Indeks (str. 207-214).

Autor knjige je Richard L. Russell. Russell je doktorirao međunarodne odnose na University of Virginia. Radi kao profesor nacionalne sigurnosti na National Defense University, Near East and South Asia Centre for Strategic Studies. Također je *associate professor* na Security Studies Program, Georgetown University te *research associate* na Institute for the Study of Diplomacy, Georgetown University. Richard Russell je autor više znanstvenih i stručnih radova i knjiga od kojih su značajnije:

Weapons, Proliferation and War in the Greater Middle East: Strategic Contest i *George F. Kennan's Strategic Thought: The Making of an American Political Realist*. Prije sveučilišne karijere, Russell je 17 godina radio kao vojno-politički analitičar Središnje obavještajne agencije (*Central Intelligence Agency - CIA*) koju je napustio u ljeto 2001. godine.

Knjiga *Sharpening Strategic Intelligence* predstavlja kritički osvrt na funkcioniranje američke obavještajne zajednice, predvođene CIA-om, kompleksa koji obuhvaća 100.000 ljudi i čiji godišnji proračun iznosi 44 milijarde dolara što je povećanje od 60-ak posto u odnosu na 1998. godinu kada je proračun iznosio 27 milijardi dolara. Autor polazi od stava da američka javnost ima pravo znati kakva je uloga američke obavještajne zajednice u ostvarenju američkih nacionalnih interesa te njezin doprinos ostvarenju tih interesa. To je i motiv zašto je napisao knjigu. U tom kontekstu, Russell istražuje pogreške obavještajne zajednice u ostvarenju strateških nacionalnih interesa. Tako se osvrće na razdoblje Hladnog rata i posthladnoratovsko razdoblje. Prema njemu, kontinuitet promašaja obavještajne zajednice na čelu s CIA-om u tim razdobljima bio je uvod u dva najznačajnija strateška obavještajna promašaja u suvremenim uvjetima, a to su ujedno i dva najznačajnija promašaja u 60-godišnjoj povijesti CIA-e. Riječ je o nepredviđanju terorističkog udara na SAD 11. rujna 2001. te pogrešnim strateškim obavještajnim analizama o iračkim potencijalima za proizvodnju oružja za masovno uništenje, što je predstavljalo neposredan povod za američki napad na Irak 2003. i rušenje režima Saddama Huseina. Knjiga donosi poruku da reforme

učinjene u američkoj obavještajnoj zajednici nakon 11. rujna 2001. nisu dotaknule bit problema koji dovode do strateških obavještajnih promašaja. Autor stoga iznosi i niz prijedloga za efikasnije funkcioniranje američke obavještajne zajednice i CIA-e.

U prvom poglavlju autor se osvrće na pojam strateškog obavještajnog djelovanja. Polazeći od shvaćanja znamenitog američkog stratega Shermana Kenta, Russell strateško obavještajno djelovanje određuje kao obavještajno djelovanje koje državnim čelnicima, prvenstveno američkom predsjedniku, i to kao predsjedniku države i vrhovnom zapovjedniku oružanih snaga, u formi obavještajnih analiza treba pružiti potporu u ostvarenju nacionalnih interesa i zaštiti američke nacije. Strateško obavještajno djelovanje Russell smješta u prostor između politike i uporabe sile. U drugom i trećem dijelu knjige autor istražuje promašaje CIA-e tijekom Hladnog rata i neposredno nakon njega. No, prije toga upozorava na činjenicu da je današnja američka obavještajna zajednica na čelu s CIA-om nastala na iskustvima iz Drugoga svjetskog rata. Razlog institucionaliziranja takvog modela i formiranja CIA-e bilo je nastojanje da se izbjegnu strateška iznenađenja kakvo je predstavljao japanski napad na američke snage u Pearl Harboru u prosincu 1941. godine. Unatoč formiranju CIA-e kojoj je jedan od središnjih zadataka upozoriti američke lidere na opasnosti koje prijete Americi, strateška obavještajna iznenađenja su se događala i poslije. Tako autor analizira razloge zašto CIA nije upozorila predsjednika Harryja Trumana na predstojeću invaziju Sjeverne Koreje na Južnu Koreju 1950.; predsjednika Richarda Nixona na egipatsku invaziju na Sinaju 1973.; predsjednika Jimmyja Cartera na sovjetsku invaziju na Afganistan 1979. te predsjednika Ronalda Reagana na sovjetsko povlačenje iz Afganistana 1988. godine. Russell također ističe na CIA nije predvidjela ni raspad bivšeg Sovjetskog

Saveza niti je predvidjela kraj Hladnog rata. Unatoč točnom predviđanju neuspjeha puča u SSSR-u u kolovozu 1991., autor ističe da su se zbog niza strateških promašaja CIA-e početkom 1990-ih javili i zahtjevi za njezinim dokidanjem. U ovom razdoblju, točnije u jesen 1990., CIA je iznijela točne procjene o raspadu bivše Jugoslavije i eskalaciji ratnih događanja. Točno je predvidjela i koncentraciju iračkih vojnih snaga na granici s Kuvajtom u ljeto 1990., no ne i iračku invaziju na Kuvajt. Russell je mišljenja da su se pojedine pogrešne strateške procjene u posthladnoratovskom razdoblju događale naprosto iz razloga što CIA-e nije stvarala vojno-političke eksperte, već su njezine strateške analize prvenstveno bile usmjerene na politička ili gospodarska pitanja. Razlog za takvu orijentaciju bilo je shvaćanje da zbog trijumfa demokratskog svijeta nad komunizmom vojno-politička pitanja u posthladnoratovskom razdoblju neće imati neku veću važnost. U poglavlju pod naslovom "Posrnuće u rat protiv terorizma", Russell analizira dva velika strateška promašaja CIA-e: nepružanje upozorenja o napadu na SAD 11. rujna 2001. i pogrešne analize vezane za irački program oružja za masovno uništenje. Upravo te pogrešne analize koje su govorele o arsenalima iračkog oružja za masovno uništenje, koji u stvarnosti nisu postojali, bile su neposredan povod za američki vojni udar na Irak 2003. godine. Russell pritom ističe da je teroristički napad na SAD predstavljao za Amerikance veću katastrofu nego napad na američke vojne snage u Pearl Harboru 1941. godine. Dva su razloga za to: Al-Kaida je napala civile, a ne vojne ciljeve; udar 11. rujna se dogodio na američkom teritoriju, a ne na dalekim morskim prostranstvima. U petom i šestom poglavlju analiziraju se razlozi koji su dovodili do strateških promašaja CIA-e. Prema Russellu za to postoji nekoliko razloga. Prvo, CIA nema kvalitetne informacije koje bi predstavljale temelj za kvalitetne strateške analize.

Nedostatak CIA-e ogleda se u nepostojanju kvalitetnih ljudskih izvora (*human intelligence* - HUMINT). Kao argument ovoj tezi autor navodi svoje iskustvo obavještajnog analitičara, ali i izjave nekolicine bivših američkih političkih i obavještajnih dužnosnika koji su višekratno izjavljivali da CIA nikada nije imala kvalitetnog agenta/ljudskog izvora unutar vrhova bivše sovjetska države ili u blizini Saddama Huseina, koji bi, primjerice, Amerikancima ukazali na stvarne buduće namjere sovjetskih ili iračkih lidera. Usto, ističe se i činjenica da do 11. rujna 2001., CIA nije imala nikakav ozbiljniji uvid u Al-Kaidu. Razlozi za nedostatke u pogledu prikupljanja obavještajnih podataka prema Russellu su višestruki: od zanemarivanja agenturnog rada, regrutiranja loših agenata, lošeg upravljanja HUMINT-om, preko prevelikog oslanjanja na tajne izvore podataka i zanemarivanja informacija koje su javno dostupne, zbog čega CIA nerijetko ima iskrivljenu i nepotpunu sliku stvarnosti, do nedovoljnog broja poznavatelja stranih jezika unutar CIA-e. Drugi temeljni razlog koji dovodi do strateških promašaja CIA-e jest kontinuirani nedostatak kvalitetnih analitičara i analitičkih eksperata u CIA-i. U posljednjem poglavlju knjige Russell ističe da su sva stručna povjerenstva koja su nakon 11. rujna istraživala djelovanje američke obavještajne zajednice u svojim zaključcima istaknula propuste u CIA-inom procesu prikupljanja podataka te nedovoljno kvalitetne obavještajne analize. No, organizacijsko-funkcionalne promjene koje su uslijedile nakon terorističkog udara na SAD, prema Russellu, neće otkloniti uzroke koji dovode do promašaja CIA-e. Razlog je vrlo

jednostavan: niti nakon izvršenih promjena, procesu prikupljanja obavještajnih podataka i izradi obavještajnih analiza nije posvećena dužna profesionalna i stručna pozornost. Jedina bitna novost izvršenih promjena jest činjenica da je formiranjem pozicije Nacionalnog obavještajnog direktora (*Director of National Intelligence* - DNI), CIA izgubila dosadašnju poziciju unutar obavještajne zajednice. Naime, Direktor središnjeg kolegija (*Director of Central Intelligence* - DCI) do sada je bio čelnik CIA-e i cjelokupne američke zajednice te savjetnik za obavještajna pitanja američkog predsjednika. Prema novom modelu CIA više nije "prva među jednakima" unutar američke obavještajne zajednice, nego tek jedna od gotovo 20-ak američkih obavještajnih agencija. Umjesto DCI-a predsjednikov savjetnik za obavještajna pitanja postao je DNI.

Zaključak: Knjiga *Sharpening Strategic Intelligence* je vrlo kvalitetno djelo. To je knjiga gotovo udžbeničkog karaktera koja se sustavnim pristupom i sukladno znanstvenoj metodologiji bavi obavještajnom fenomenologijom. Istovremeno, knjiga je pisana razumljivim jezikom te je stoga lako čitljiva. Richard Russell je vrlo stručno i argumentirano ukazao na niz strateških promašaja koje je u kontinuitetu počinila američka CIA, najmoćnija obavještajna agencija suvremenog svijeta. Pritom se nije ustručavao dovesti u korelaciju strateške promašaje CIA-e i njihove posljedice na međunarodnopolitičkoj sceni odnosno u SAD-u. Knjiga je vrlo korisno štivo ne samo znanstvenicima, istraživačima, stručnjacima za obavještajna pitanja, već zbog stila i načina pisanja te interesantnosti teme i široj publici.

Mirko Bilandžić